

METSANDUSE ARENGUKAVAGA LAHENDATAVAID PROBLEEME METSAMAJANDUSES

Metsaomandi koondumine kaotab maaomandi järjepidevuse	1
Amortiseerunud maaparandussüsteemid (taristu) erametsamaal.....	1
Ebapiisav metsa uuendamine ja hooldusraie.....	2
Okaspuu ressurs on erametsas pikas perspektiivis ebapiisav	3
Energeetikas kasutatava puidu kasvav nõudlus	4
Hakkpuidu impordi ja ekspordi statistika on puudulik.....	4

Metsaomandi koondumine kaotab maaomandi järjepidevuse

Aastal 2015 kuulus 35% erametsamaast juriidilistele isikutele. Samas moodustasid juriidilised isikud 5% metsaomanike arvust. Juriidilistele isikutele kuuluva metsamaa keskmine suurus on 65,7 ha, kuid füüsilisele isikule kuuluva metsamaa keskmine suurus on 6,4 ha. Väärtuslikum erametsamaa on koondumas mõne tuhande juriidilise isiku kätte tuues tulevikus eeldatavalt kaasa senisest aktiivsema metsamajandamise. Metsaomandi koondumine kaotab Esimese Vabariigi ajast jäänud maaomandi järjepidevuse ning koos sellega eelkõige metsaomanikust linnainimese senise sideme maa ja loodusega. Mets on olnud eksistentsiaalne osa eestlusest ja eestlase narratiivist, nagu sellest on kirjutanud oma raamatutes näiteks Valdur Mikita¹. **Tekitades toetuste, maksude vms-ga omandisuhete muutust toob see kaasa lisaks metsamajandamisele ja sellest saadavale tulule vaimset muutust, millega peame arvestama.** Seetõttu ei saa metsamajandamises eraldi eesmärgiks võtta metsaomandi koondamist juriidiliste isikute kätte, vaid pigem tuleks panustada füüsilisest isikust metsaomanike aktiveerimisse. Viimasel kümnendil on juriidilistele isikutele kuuluva metsamaa pindala rohkem kui kahekordistunud, mis näitab juriidiliste isikute suuremat võimekust investeerida metsamaasse ning toota seal tulu. Metsaregistrisse kantud üle 50 ha metsamaaga kinnistud moodustavad 9,4% juriidiliste isikute metsamaast (5% füüsiliste isikute metsamaast).

Juriidilised isikud on aktiivsemad nii raiel kui metsa uuendamisel. Juriidiliste isikute kavandatud raiemaht moodustas 58% ja füüsilisest isikust metsaomanike kavandatud raiemaht 42% aastal 2016². Toetustel on olnud oluline roll metsamajandamisele kaasa aitamises, juriidilised isikud on ka toetuste taotlemisel olnud pisut aktiivsemad. Kui metsa uuendamise toetust maksti aastatel 2007-2015 kokku 33 503 hektarile kogusummas 6,6 mln EUR, siis sh juriidilistele isikutele 47% ja füüsilistele isikutele 42%. Tuleb siiski märkida, et füüsiliste isikute aktiivsus on viimastel aastatel kasvanud nii toetuste taotlemisel kui sellega seonduvalt ka metsade majandamisel (nt metsa uuendusele makstud toetuses kolmekordistus füüsiliste isikute osakaal 21%-lt aastal 2009 63%-ni aastaks 2014)..

Amortiseerunud maaparandussüsteemid (taristu) erametsamaal

Riigimetsamaal vastutab teede ja kraavide inventuuri ja hooldamise eest Riigimetsa Majandamise Keskus, erametsamaadel sellist ühte pädevat asutust pole. **Erametsamaal majandusmetsade kuivendusseisund on valdavalt mitterahuldav.** Erametsade infrastruktuuri korrashoid on

¹ Valdur Mikita 2015 „Lindvistika ehk metsa see lingvistika“

² Mets 2016

metsaomanike kohustus. Probleemne on teede hooldamine ja parandamine seoses nimetatud tööde kulukuse ning tee omandi killustatusega. Suur osa kraave on Maaparandussüsteemide Registris registreerimata ja enamus registreeritud kraave on rajatud 1965-1985 ehk amortiseerunud, tagasihoidlik on ühistegevus teede ja kraavide uuendamisel ja korrashoiul³. Metsamaaparanduse ning taristu hooldamise süsteemne toetamine erametsamaal võimaldaks oluliselt tõsta majandusmetsade tootlikkust.

Ebapiisav metsa uuendamine ja hooldusraie

Aastal 2013 moodustas erametsamaa lageraie pindalast toetustega istutatud metsamaa 4% ja kogu erametsamaal taastati istutusega lageraiealadest 13%. Metsauuendamise teatamise kohustust alates aastast 2014 enam pole ja seetõttu puuduvad hilisema perioodi kohta planeeritud metsauuenduse andmed. Eestis kokku kasutati 2016. aastal metsade uuendamiseks ja metsastamiseks 28,9 miljonit metsataime, sellest 8,7 miljonit erametsas ja 20,2 miljonit riigimetsas. Metsanduse arengukava näeb ette, et aastaks 2020 peavad erametsaomanikud uuendama 40% uuendusraie aladest istutamise ja/või külviga. Istutamiseks on vaja 11,7 miljonit metsataime aastas. Juhul, kui Eestisse sisse toodud metsataimede kogus asendada Eestis toodetava koguste hulka, on vajalik juurde kasvatada ligikaudu viis miljonit metsataime⁴. **Noorendike hooldust tehti Euroopa Liidu poolt rahastatava toetuse abil 2007-2015 kokku 24 620 ha, mis moodustab 13% noorendike pindalast välja pool riigimetsamaad.**

Näiteks Soomes leiti metsamajandamise 100 aasta stsenaariumide modelleerimisel, et lähtudes tänasest metsaressursi struktuurist peab metsamajandamise fookus olema uuendamisel ja noorte puistute hooldusel kui eesmärgiks on pikaajaliselt tagada ja suurendada metsade tootlikkust. Intensiivsetes metsamajandamise stsenaariumides on võimalik raiemaht 40% suurem kui tänane raiemaht. Stsenaariumide analüüsil arvestati elurikkuse seisukohalt oluliste näitajatega nagu puistute looduslik liigiline koosseis ja surnud puidu teke⁵.

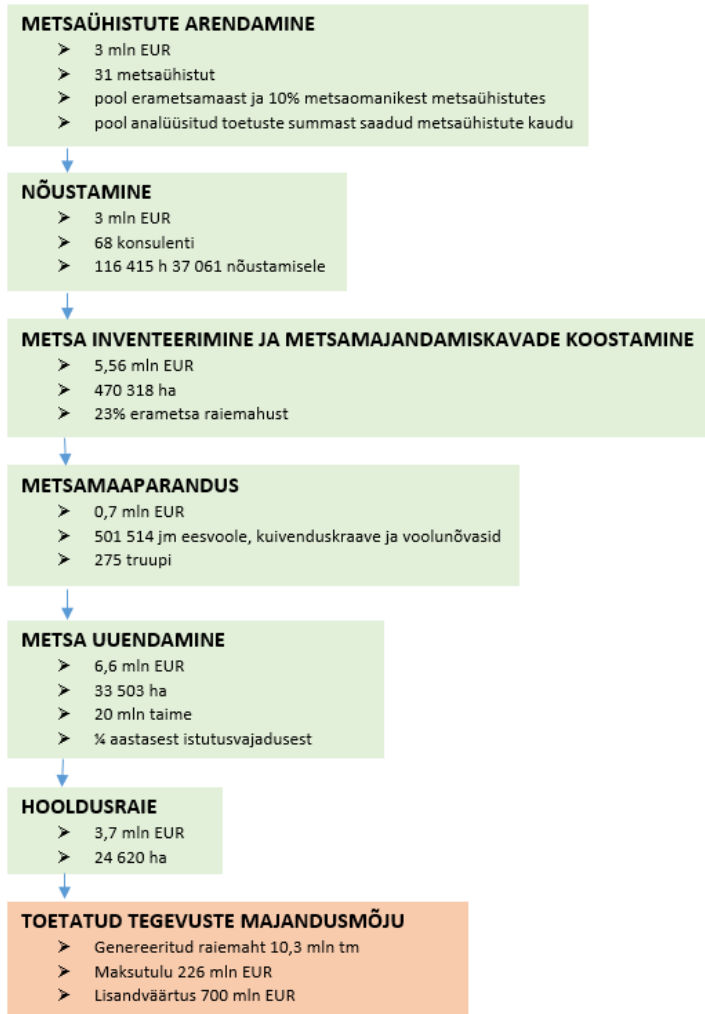
Metsamajandamiskavade koostamise, nõustamise, metsauuendamise ja noorendiku hooldusraie toetuste abiga genereerivad metsaomanikud aastas keskmiselt puitu 1,5 mln tm. Metsaomanike aktiveerimine metsamajandamise tegevustele omaks pikaajalist positiivset mõju riigieelarvele, toetustena puidu tootmisse investeeritud raha on toonud riigieelarvesse 10 korda rohkem tagasi. Toetusteta oleks jäänud arvestatav osa erametsamaad uuendamata, puitu tööstusele ja energeetikale metsast välja toomata, seonduvad töökohad loomata ja riik maksutuluta⁶. Aastail 2007-2015 erametsanduses toetatud tegevused ja kaasnenud majandusmõju:

³ Erametsade infrastruktuuri uuring 2014 http://www.eramets.ee/wp-content/uploads/2013/01/erametsade_infrastruktuuri_uuring.pdf

⁴ KULTIVEERIMISMATERJALI TOODANGU ANALÜÜS 2014-2016 METSATAIMEDE KASUTUSVAJADUSE PROGNOOS https://www.envir.ee/sites/default/files/kultiveerimismaterjali_analuus_2014-2016_ning_metsataimede_kasutusvajaduse_prognoos.pdf

⁵ Scenario analysis for the biomass supply potential and the future development of Finnish forest resources <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2014/mwp302.pdf>

⁶ KOKKUVÕTE AASTAIL 2007 - 2015 MAKSTUD ERAMETSANDUSE ARENDAMISE TOETUSTEST JA KAASNENUD MAJANDUSMÕJUST http://www.eramets.ee/wp-content/uploads/2017/01/Kokkuvote_erametsanduse_arendamiseks_makstud_toetustest_aastail_2007-2015.pdf

Okaspuu ressurs on erametsas pikas perspektiivis ebapiisav

25 aastastes erametsades okaspuu enamusega puistud tööstuse vajaduse ning seonduva puitkütuste tootmise ressursi (2015 kasutati energeetilistel eesmärkidel kokku 7,1 mln tm) katmiseks pikas perspektiivis sisuliselt puuduvad. Kui männi ja kuuse enamuspuliigiga küps mets moodustab riigimetsamaal 51,4% küpsest metsast ja noorendikud moodustavad 54%, siis teistel valdajatel moodustab **männi ja kuuse enamuspuliigiga küpse mets 26,6%, okaspuu noorendikud moodustavad vaid 15,6%**⁷. Taasiseseisvunud vabariigi ajal on raiutud erametsamaadel toimunud looduslik uuenemine peamiselt lehtpuudega. Tagamaks puidutööstuse konkurentsivõime pikaajaliselt tuleb metsauuendusse investeerida teadlikult ja senisest oluliselt rohkem.

Puidutööstuse installeeritud tootmisvõimsustele vajaliku ressursi tagamiseks tuleks modelleerida erinevate metsamajandamise võtete mõju puidu sortimentidele, bioenergiale, maksutulule, süsinikuvarule ja elurikkusele maakonniti majandusmetsas, eraldi riigi- ja erametsamaal. Modelleerimise tulemuste alusel oleks võimalik kavandada järgmist erametsanduse toetuste perioodi. Soome Luonnonvarakeskus⁸ on avaldanud valmisolekut Soomes metsamajandamise võtete mõju modelleerimisel ressursile 100 aasta perspektiivis⁹ kasutatud meetodikat rakendada Eesti

⁷ SMI 2016

⁸ Hynynen Jari, jari.hynynen@luke.fi, www.luke.fi

⁹ Scenario analysis for the biomass supply potential and the future development of Finnish forest resources <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2014/mwp302.pdf> Kasutatud puidu hinnad ja seonduv sissetulek,

metsamajandamise võtete mõju modelleerimiseks koostöös nt Eesti Maaülikooli ja Erametsakeskusega.

Energeetikas kasutatava puidu kasvav nõudlus

ENMAK 2030 soojusmajanduse taastuenergia eesmärgi täitmisel võib energeetilise ressursi kättesaadavus, eelkõige LULUCF määrusest tuleneda võiva raie mahu piirangu tõttu (10 mln tm/a ?) osutada problemaatiliseks. Seetõttu tuleks kavandada lisaks energeetikas kasutatava puidu allikaid, nt täna hooldusraiel metsa jääv ressurss, omanikuta veekogude kallastel ressurss, kraavi- ja põlluääred võiks olla 15 aastase raieringiga energiapuidu kasvamiseks, liinialused energiavõsa kasvatamiseks, hakke energiatõhus kasutus. Viimasele aitaks kaasa nt, kui laiendada logistika ja e-veoselehe süsteem tarbijatele ehk soojatootjatele kasutatavaks koostöös Eesti Jõujaamade ja Kaugkütte Ühinguga ning muuta see kohustuslikuks.

Hakkpuidu impordi ja ekspordi statistika on puudulik

Eraldi energeetikas kasutatava hakkpuidu koguste impordi ja ekspordi statistika (vastav EMTAK kood) puudub. See on aga vajalik, et hakke tootjate ja kasutajate abiga täpsustada energeetikas kasutatava hakkpuidu kaubanduse maht ning selle võimalik mõju soojusmajandusele ja soojuse hinnale. Lätist imporditi 2016 nt 1,5 mln euro eest saepuru, jäätmeid, briketti, kuid me ei tea, kas ja mis mahus on selles energeetikas kasutatava hakke import. Ettevõtjate sõnul hakke eksport kasvab senise impordi asemel Lõuna-Eestist, kuna Läti taastuenergia eesmärk on täna täitmata ning Lätis on toetused koostootmisele suuremad. Läti kasvav nõudlus mõjutab energeetikas kasutatava puidu hinda ja kättesaadavust. Samas on Kirde-Eesti energeetilise puiduressursi potentsiaal kasutamata, kuna hakketootjate kogemusel nt Eesti Energia AS korraldab hakke hankeid pigem hinna teada saamiseks, mitte hangete realiseerimiseks.

metsa uuendamise ja erinevate metsamajandamise võtete maksumused on toodud artiklis „Long-term impacts of forest management on biomass supply and forest resource development: a scenario analysis for Finland”
<https://link.springer.com/article/10.1007/s10342-014-0860-0>